

Міністерство освіти і науки в Україні
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут будівництва та архітектури
Кафедра охорони праці та безпеки життєдіяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної,
методичної та виховної роботи
_____ О.А. Лагоднюк
“ _____ ” _____ 2019 р.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

03-10-35

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

Правові основи та управління цивільною безпекою

LEGAL BASES AND CIVIL SECURITY MANAGEMENT

спеціальність
specialty

263 «Цивільна безпека»
263 «Civil security»

спеціалізація
specialization

«Охорона праці»
«Labour protection»

Рівне—2019

Робоча програма «Правові основи та управління цивільною безпекою» для студентів, які навчаються за спеціальністю 263 «Цивільна безпека». Рівне: НУВГП, 2019. 14 с.

Розробник: Туровська Г.І., доцент, к.т.н., доцент кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності

Протокол від «____» _____ 2018 року № ____

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Завідувач кафедри _____ В.Л. Филипчук

Схвалено науково-методичною комісією за спеціальністю «Цивільна безпека»

Протокол від «____» _____ 2019 року № ____

Голова науково-методичної комісії _____ В.Л. Филипчук

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ВСТУП

Робоча програма обов'язкової навчальної дисципліни «Правові основи та управління цивільною безпекою» розроблена на підставі стандарту вищої освіти України за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 «Цивільна безпека», спеціальність 263 «Цивільна безпека», та навчального плану підготовки фахівців за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти спеціальності 263 «Цивільна безпека».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є формування теоретичних знань з правових основ працеворонної політики, охорони праці, питань управління цивільною безпекою в Україні та практичних навичок аналізу й оцінювання стану працеворонної діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Трудове право» – складова частина циклу загальної підготовки та дисципліна «Безпека життєдіяльності» – складова частина циклу професійної підготовки для студентів за спеціальністю 263 «Цивільна безпека».

Вивчення дисципліни «Правові основи та управління цивільною безпекою» забезпечить опанування студентами правових, наукових знань з цивільної безпеки, що дасть можливість в майбутньому обґрунтовано вирішувати питання захисту працюючих з метою зменшення кількості негативних наслідків у виробничій та невиробничій діяльності.

Вимоги до знань та умінь визначаються галузевим стандартом вищої освіти України.

Анотація

Проблеми охорони праці можуть ефективно вирішуватися лише у тих сферах виробничої і невиробничої діяльності, де технологічні процеси та технічні засоби, проектування і будівництво підприємств є науково виваженим та обґрунтованим відповідно до вимог законодавчо-нормативної бази. Позитивного вирішення питань безпеки, гігієни праці і виробничої санітарії можна досягти шляхом досконалого вивчення правових питань та законодавчо-нормативним урегулюванням трудових взаємовідносин в процесі предметної діяльності.

Викладання навчальної дисципліни «Правові основи та управління цивільною безпекою» забезпечить такі результати навчання:

- застосовувати отримані знання правових основ охорони праці та цивільного захисту в практичній діяльності;
- знання та розуміння: функцій держави, форм реалізації цих функцій; правових основ цивільної безпеки; основних принципів державної політики з питань охорони праці та цивільної захисту.

Ключові слова: законодавчі акти; охорона праці; трудове право; трудові правовідносини; відповідальність; цивільний захист; цивільний безпека.

Abstract

Problems of labor protection can be effectively addressed only in those spheres of industrial and non-productive activities, where technological processes and technical facilities, design and construction of enterprises are scientifically sound and well-grounded in accordance with the requirements of the legislative and regulatory framework. Positive resolution of issues of safety, occupational health and industrial sanitation can be to achieve by means of a thorough study of legal issues and legislative and normative settlement of labor relations in the process of substantive activity.

Teaching the discipline «Legal bases and civil security management» will provide the following learning outcomes:

- apply the acquired knowledge of the labor protection legal basis and civil protection in practice;

- knowledge and understanding: functions of the state, their forms of implementation; the legal basis of civil security; the basic state policy principles on issues of labor protection and civil protection.

Key words: legislative acts; labor protection; labor law; labor relations; responsibility; civil protection; civil security.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 26 «Цивільна безпека» Спеціальність 263 «Цивільна безпека»	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціалізація «Охорона праці»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		2-й	3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 120 год.		4-й	6-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Лекції	
		30 год	4 год
		Практичні, семінарські	
		30 год	4 год
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		60 год	112 год
		Індивідуальні завдання: –	
Примітка.		Вид контролю	
		екзамен	екзамен

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 50 до 50;

для заочної форми навчання – 7 до 93.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни полягає у формуванні в майбутніх фахівців відповідного рівня організаційно-правових, нормативно-законодавчих знань з питань охорони праці, цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки.

Завдання вивчення дисципліни з правових питань безпеки передбачає формування у студентів цілісної системи знань законодавчо-нормативних актів з цивільної безпеки, необхідних для подальшого фахового прийняття обґрунтованих рішень щодо безпеки на рівні людини, колективу, підприємства, галузі, регіону або суспільства в цілому.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Правові основи та управління цивільною безпекою» майбутній фахівець повинен

знати:

- основні положення законодавства України в сфері цивільної безпеки;
- основні принципи державної політики в сфері цивільної безпеки;
- основні принципи охорони праці, передбачені трудовим законодавством;

законодавством;

- порядок та строки притягнення до відповідальності за правопорушення у сфері цивільної безпеки;
- шляхи законодавчо- і нормативно-правового урегулювання трудових взаємовідносин для досягнення успішного вирішення питань цивільної безпеки;

вміти:

- захищати свої конституційні права;
- орієнтуватися в системі чинного трудового законодавства України, приймати рішення в межах правових основ охорони праці;
- виконувати обов'язки в суворій відповідності із чинним законодавством;
- об'єктивно оцінювати сферу цивільної безпеки;
- застосовувати отримані знання правових основ охорони праці, цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки у практичній діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Правові основи працезахоронної політики та охорони праці

Тема 1. Конституційні права людини та громадянина

Конституція України як Основний Закон держави. Конституційні права та обов'язки людини і громадянина. Права громадян на працю, відпочинок, соціальний захист, охорону здоров'я, медичну допомогу, медичне страхування, безпечне для життя і здоров'я довкілля тощо.

Відповідальність держави перед людиною за свою діяльність. Забезпечення державою прав на належні безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, визначену законом.

Тема 2. Трудове право та суб'єкти трудових правовідносин

Трудове право як галузь трудових відносин. Роботодавці та працівники як суб'єкти трудових правовідносин.

Трудове законодавство: структура та практика застосування. Закони України та їх місце в системі трудового законодавства. Кодекс законів про працю України. Підзаконні нормативно-правові акти. Міжнародні договори про працю України, ратифіковані в Україні.

Колективні договори і угоди. Трудовий договір. Трудові угоди. Договори цивільно-правового характеру.

Робочий час і час відпочинку. Особливості регулювання праці окремих категорій працівників. Охорона праці жінок та неповнолітніх. Праця інвалідів та громадян похилого віку.

Дисципліна праці та види відповідальності. Дисциплінарна, адміністративна та кримінальна відповідальності за правопорушення в сфері охорони праці. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору.

Тема 3. Державна політика у сфері охорони праці

Основні положення законодавства України в сфері охорони праці. Закон України «Про охорону праці». Нагляд і контроль за додержанням законодавства про охорону праці.

Принципи державної політики в сфері охорони праці. Гарантії прав громадян на охорону праці. Політика підприємства з охорони праці.

Міжнародні норми в галузі охорони праці.

Змістовий модуль 2.

Управління цивільною безпекою

Тема 4. Система державного управління охороною праці

Охорона праці як об'єкт управління. Сутність управління охороною праці. Органи державного управління охороною праці. Державний нагляд і громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці.

Система управління охороною праці (СУОП) як підсистема системи управління виробництвом. Організаційна структура СУОП, критерії ефективності її функціонування.

Тема 5. Забезпечення системного підходу до організації охорони праці

Забезпечення безпеки праці на основі комплексного підходу.

Створення служби охорони праці підприємства, визначення її статуту та організація роботи – порядку підпорядкування, основних завдань та функцій, прав та відповідальності її працівників.

Формування позитивного ставлення до питань з охорони праці. Умови праці та фактори, що їх визначають.

Основні положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці.

Тема 6. Основи управління та організації цивільного захисту

Основні положення законодавства України в сфері цивільного захисту.
Нормативно-правова база.

Адміністративна відповідальність за правопорушення в сфері цивільного захисту. Цивільно-правова відповідальність за правопорушення у сфері цивільного захисту.

Нормативно-правове забезпечення техногенної безпеки в Україні. Поняття і структура системи запобігання надзвичайних ситуацій на об'єктах. Міжнародна взаємодія з питань захисту територій та населення від наслідків НС. ISO/TC 223 «Цивільний захист», ISO/TC 292 «Безпека».

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Правові основи працеворонної політики та охорони праці												
Тема 1. Конституційні права людини та громадянина	18	2	6	–	–	10	18	2	–	–	–	18
Тема 2. Трудове право та суб'єкти трудоуносин	28	10	8	–	–	10	24		2	–	–	20
Тема 3. Державна політика у сфері охорони праці	24	6	8			10	20		2	–	–	18
Разом за змістовим модулем 1	70	18	22	–	–	30	62	2	4	–	–	56
Змістовий модуль 2. Управління цивільною безпекою												
Тема 4. Система дер- жавного управ- ління охоро- ною праці	16	4	2	–	–	10	18		–	–	–	18

Тема 5. Забезпечення системного підходу до організації охорони праці	18	4	4	–	–	10	20	2	–	–	–	18
Тема 6. Основи управління та організації цивільного захисту	16	4	2	–	–	10	20		–	–	–	20
Разом за змістовим модулем 2	50	12	8	–	–	30	58	2	–	–	–	56
Усього годин	120	30	30	–	–	60	120	4	4	–	–	112

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Формування травматизму як явища. Системи і моделі	2	–
2	Установлення обов'язків та відповідальності щодо створення в кожному структурному підрозділі умов праці, що відповідають нормативно-правовим актам з охорони праці	2	–
3.	Управління охороною праці у галузях промисловості, на регіональному та державному рівнях	2	–
	Разом	6	–

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Ознайомлення з періодичними виданнями з питань охорони праці та промислової безпеки	2	–
2.	Аналіз сучасного стану охорони праці в Україні	4	–
3.	Вивчення нормативно-технічної бази охорони праці Підзаконні нормативно-правові акти України	4	–

4.	Опрацювання розділу «Охорона праці» колективного договору та «Угоди з охорони праці»	2	2
5.	Розробка режиму робочого часу і часу відпочинку на підприємстві	2	
6.	Відшкодування шкоди здоров'ю, завданої працівникові на виробництві	2	2
7.	Вивчення Міжнародних норм соціальної відповідальності (SA 8000, ISO 26000), Міжнародних стандартів в сфері охорони праці (ISO 19011, OHSAS 18001, ISO 45001) Директиви ЄС з охорони праці. (Рамкова директива 89/391/ЄС)	6	–
8.	Вивчення нормативної бази з питань планування у сфері цивільного захисту	2	–
	Разом	24	4

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні роботи непередбачено навчальним планом.

8. Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

Підготовка до аудиторних занять – 30 год.

Підготовка до контрольних заходів – 24 год.

Опрацювання окремих тем або їх частин, які не викладаються на лекціях – 6 год.

8.1. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Система організації охорони праці у європейських країнах. Європейські (регіональні) та міжнародні стандарти в сфері охорони праці та законодавство України	1,5	12
2.	Індивідуальні та колективні трудові спори і порядок їх розв'язання.	1	12
3.	Порядок та строки притягнення до відповідальності за правопорушення у сфері охорони праці та цивільного захисту	1	12
4.	Здійснення нагляду прокуратури України за дотриманням законності у сфері охорони праці	0,5	12
5.	Основні положення Закону України «Про боротьбу з корупцією»	0,5	12

6.	Органи державного управління і нагляду за охороною праці та їх повноваження	1	12
7.	Проведення масової роз'яснювальної роботи з питань охорони праці. Методи пропаганди та агітації з охорони праці.	0,5	12
	Разом	6	84

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання непередбачено навчальним планом.

10. Методи навчання

Національний університет
волинського господарства
та природокористування

При викладанні навчальної дисципліни «Правові основи та управління цивільною безпекою» використовуються:

- інформаційно-ілюстративний матеріал;
- аналітичний матеріал щодо статистики травматизму та професійної захворюваності на виробництві;
- дискусійне обговорення проблемних питань;
- розв'язування ситуаційних завдань;
- написання есе за темами, що не увійшли до лекційного курсу;
- науково-публіцистичні матеріали науково-виробничих та виробничо-практичних журналів: «Охорона праці», «Промислова безпека», «Пожежна безпека», «Надзвичайні ситуації».

11. Методи контролю

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формі комп'ютерного тестування, яке за кожним змістовим модулем включає теоретичні та практичні завдання.

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом проведення тестування та оцінки звіту з самостійної роботи;
- з практичних завдань – за допомогою перевірки виконаних завдань та оцінки звіту з практичних робіт;
- з семінарських завдань – за допомогою заслуховування доповідей та результатів їх обговорення.

Підсумковий контроль відбувається на екзамені у формі комп'ютерного тестування.

Оцінювання знань здійснюється за 100-бальною шкалою.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6		
5	15	10	10	10	10		

T1, T2 ... T12 – теми змістового модуля.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	
90-100	відмінно	
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

13. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Правові основи та управління цивільною безпекою» включає:

- підручники, навчальні посібники з дисципліни;
- роздатковий матеріал;
- контрольні тестові завдання;

- методичні вказівки до виконання самостійної та практичної робіт:

064-195 Методичні вказівки до проведення практичних занять та виконання самостійної роботи з дисципліни «Правові основи працеворонної політики та охорони праці» для студентів за напрямом підготовки 6.170202 «Охорона праці» денної та заочної форм навчання / М.В. Бернацький, В.Й. Чабан. – Рівне: НУВГП, 2013. 39 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/418>

064-196 Методичні вказівки до виконання контрольної роботи з дисципліни «Правові основи працеворонної політики та охорони праці» для студентів за напрямом підготовки 6.170202 «Охорона праці» заочної форми навчання / М.В. Бернацький, В.Й. Чабан. – Рівне: НУВГП, 2013. 31 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/366>

14. Рекомендована література

Базова

1. Трудове право України: навч. посіб. / за ред П.Д. Пилипенка. К., 2004. 383 с.
2. Правові основи працевохоронної політики та охорони праці: навч. посіб. / за ред. Б.М. Коржика. Х.: ХНАМГ, 2011. 174 с.
3. Правові основи працевохоронної політики України: навч. посіб. / за ред. К.Н Ткачука та В.М. Москальової. Рівне, 2011. 310 с.
4. Шевченко В.І. Правові питання охорони праці: навч. посіб. Х.: ХНАМГ, 2004. 184 с.

Допоміжна

5. Законодавство України про працю. Збірник нормативно-правових актів. Х.: ТОВ «Одісей», 2003. 696 с.
6. Пилипенко П.Д. Підстави виникнення індивідуальних трудових правовідносин: Монографія. К.: Товариство «Знання», 2003. 146 с.
7. Журнали «Охорона праці», «Промислова безпека», «Надзвичайні ситуації»

Нормативна

8. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-ВР>.
9. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
10. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
11. Гігієнічні нормативи ГН 3.3.5-8-6.6.1-2002 «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу». Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 27.12.2001 № 528.
12. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЕЕС «Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки й гігієни праці працівників».
13. Конвенція МОП 187 «Про основи, що сприяють безпеці й гігієні праці».
14. Міжнародний стандарт SA8000:2001 «Соціальна відповідальність». SAI SA8000: 2001 Social Accountability International.
15. Міжнародний стандарт ISO 26000:2010 «Настанова по соціальній відповідальності». ISO 26000: 2010 (Draft) Guidance on Social Responsibility.
16. Міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007 Occupational health and safety management systems – Requirements. Системи менеджменту охорони праці – Вимоги.
17. Міжнародний стандарт OHSAS 18002, Guidelines for the implementation of OHSAS 18001. Настанова по впровадженню OHSAS 18001.

15. Інформаційні ресурси

1. Стандарт вищої освіти України за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 «Цивільна безпека», спеціальність 236 «Цивільна безпека». Затверджено і введено в дію наказом МОН від 29.10.2018 р. № 1170. 19 с. URL: <http://nuwm.edu.ua/naukovo-metodichna-rada/standarti-osviti/>
2. Энциклопедия по охране и безопасности труда MOT URL: <http://base.safework.ru/iloenc/>
3. Охрана. Интернет-газета о безопасности URL: <http://www.oxpaha.ru/>
4. Библиотека безопасного труда MOT URL: <http://base.safework.ru/safework/>
5. Національна бібліотека ім. В.І. Вернацького URL: <http://nbuv.gov.ua/>
6. Обласна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6) URL: <http://www.libr.rv.ua/>
7. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська, 44) URL: <http://cbs.rv.ua/>
8. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75) URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka/>
9. Цифровий репозиторій НУВГП URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/>

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування